

I. KAHRAMANMARAŞ SEMPOZYUMU

6-8 MAYIS 2004

KAHRAMANMARAŞ

ORGANİZASYON

MARAŞDER- KAHRAMANMARAŞ BELEDİYESİ

KATKI

Kahramanmaraş Valiliği- Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Kahramanmaraş Ticaret ve Sanayi Odası

I. KAHRAMANMARAŞ SEMPOZYUMU

ORGANİZASYON HEYETİ

Doç.Dr. Said Öztürk (Başkan)

Mahmut Nedim Tepebaşı

Dr. Hacı Kutlu

Dr. Mustafa Bekerecioğlu

MARAŞDER

Halıcılar Cad. No 97, Kat 3 D. 6 Fatih/ İSTANBUL

Tel: 0212 635 46 46- Faks: 0212 621 99 44

KAHRAMANMARAŞ BELEDİYESİ

Tel: 0344 221 34 70 - Faks: 0344 223 12 36

Baskı-Cilt

Düzy

0212 613 40 41

© Her hakkı mahfuzdur.

BİRİNCİ CİLT

Mayıs 2005- İSTANBUL

TÜRK TASAVVUF VE DÜŞÜNCE DÜNYASINDA SAÇAKLI-ZÂDE MEHMET EFENDİ ve ESERLERİ ÜZERİNE BİR DENEME

Yrd Doç. Dr. Kadir Özdamarlar*

Giriş

On yedinci yüzyılın sonlarında Osmanlı İmparatorluğu'nu 1683'te Viyana mağlubiyeti ve Budin'in düşmesi çok sarsmıştır. 2.9.1699'da imzalanan Karlofça antlaşmasıyla Batılı devletlerin üstünlüğü kabul edilmeye başlanmıştır.

On sekizinci yüzyılın başlarında devlet, bir yandan eski gücüne kavuşma çareleri ararken, bir yandan da Batı'yı yargılamaya ve onun üstünlüklerinin sebebini araştırmaya başlamıştır.

Özellikle Damat İbrâhîm Paşa zamanında bu devlet adamının basiretiyle, bir taraftan savaşlardan bunalan devlete zaman kazandırmak ve bir taraftan da devleti bütün yönleriyle ihya etmek gayreti önem taşır. Ne acıdır ki bu güzel çalışmaların ve gayretlerin hâlâ mâhiyeti tartışılan Patrona Halil İsyanı ile sona erdiğini biliyoruz.

Bu tarihi gerçeklerin yanında, başta hükümdar ve devlet adamları devletin bekâsı ve geliştirilmesi için çalışırken, dönemin bilginleri de boş durmamışlar, meselelere düşünce bazında çözümler üretmeye çalışmışlardır. Bu asırda gerek dinî gerekse dindışı eserler üreten birçok aydınlarımız vardır¹. Bunlar bir taraftan dünyadaki gelişmeleri izlerken bir taraftan da tercümeyle önem vermişlerdir. Özellikle, tarih, dinî bilimler ve düşünce ağırlıklı eserler Arapça'dan, Farsça'dan Türkçe'ye çevrilmiştir². Bunun yanında; İmparatorluk dili olan Osmanlıca da ivme kazanmış, bir kültür dilinden bilim diline doğru ilerlemiştir. Bu yüzyılda bilginler ve düşünürler klasik konuları yeniden ele alarak eserler üretmekte ve bu eserlerde özellikle Vahdet-i Vücûdu ve İsrâkî yorum yaygınlık ve etkinlik kazanmıştır³.

Fakat bu çalışmalar geçmişi tekrarlamaktan öteye gitmez. Devrin ve devletin ihtiyacına cevap vermekten uzaktır. Cevdet Paşa'nın şu tespiti ne kadar anlamlıdır: "Frengistan' da münteşir olan fûnûn ve sanâyi neşr-u tervicine himmet olunmak lâzım gelürken enhâr-ı medeniyetin getürdüğü hass ü hâşâk, isrâf'ü sefâhata aldanılmış idi"⁴.

Bu yüzyılın önemli kültür merkezlerinden biri de Maraş'tır. Kınalızâde Ebubekir⁵, Ömer Efendi⁶, Debbâğzâde Ahmet⁷, Ali Ferdî⁸ vb. gibi ilim adamları yanında; Ârifî⁹, Hattat Mustafa¹⁰

* KSÜ, İlahiyat Fakültesi, Türk-İslam Edebiyatı Öğretim Üyesi, Kahramanmaraş.

¹ On sekizinci yüzyıldaki düşünce hayatımızı değerlendirmek için bkz. Bekir Karlığa, "Yirmisekiz Mehmet Çelebi nin Yeni Bulunan bir Fizik Kitabı Tercümesi ve On yedinci Yüzyılın Başında Osmanlı Düşüncesi ", Bilim Felsefe Tarih 1, İstanbul 1991, s. 278-328, Adnan Adıvar, Osmanlı Türklerinde İlim, İstanbul.

² Karlığa, agm, s. 294.

³ Karlığa, agm, s.325.

⁴ Cevdet Paşa, Tarih , 1/65.

⁵ Kınalı Ebubekir Efendi (?-şubat1696) Kınalı Ebubekir adıyla anılır. Eğitime maraş'ta başlamış İstanbul'da tamamlamıştır. Tevfik-zâde Mehmet efendiye mülâzım olur. 1696 'da da vefat etmişti.

(Cemil Çiftçi, Maraşlı Şairler, Yazarlar, Âlimler, İstanbul 2000, s. 171).

⁶ Ömer Efendi (?-1720 sonrası) Hayatı hakkında yeterli bilgi yok. Risaletü fî Beyan elitikat ve'l-Ahlâk ve'l Amal adlı eseri var. (Çiftçi, age, s232).

⁷ Debbâğzâde Ahmet Efendi (?-1165/1751).

Maraş ulemasının meşhurlarındandır. Tefsir ve kraat ilminde belirli seviyeye yükselmiş ve Maraş müftüsü olmuştur. Maraş'ta olmuştur. vaziyeye Risalesi ile Fatiha Tefsirine Hâsiye'si vardır. (A. Develioğlu, 3000 Türk İktamüellüfleri, s.135, Çiftçi, age, s.73).

⁸ Ali Ferdî Efendi (?-1722 den sonrası) Maraş bilginlerindendir. Fazulullah Efendi 'nin oğludur. Şafi mezhebine mensuptur. Mevâhibü'l-Aziz fi Şerhi'l-Veciz, adındaki eseri Ayasofya kütüphanesindedir. Çiftçi, age., s17.

gibi şair ve sanatçılar da vardır. Bunlardan bir kısmı hem Maraş 'ta hem de başta İstanbul olmak üzere birçok şehirde görev almışlardır.

Maraş'ta yazdığı irili ufaklı iki yüz on altı eseriyle haklı bir şöhrete kavuşan ama üzerinde yeterince durulmayan bir bilginimiz de Saçaklızâde Mehmet Efendi dir. Hayatı eserleri, ve düşünce dünyamızdaki yeri, tebliğimizin ana konusu olacaktır.

A-Hayatı

Muhammed ibn Ebubekir el-Mer'aşî, Saçaklı-zâde diye şöhret bulan bu bilginimizin kesin doğum tarihi belli değildir. Doğum yerine nispetle Mer'aşî denilmiştir¹¹. Saçaklı-zâde lakabıyla meşhur oldu¹². Maraş'da bu gün dahi yaşayan Saçaklı-zâdeler vardır. Saçaklıoğlu soyadını kullanmaktadırlar.

Osmanlı âlimleri içinde ilmi ihtasıyla meşhur bir zat olan ve Kahramanmaraş camilerinden birinde imamlık yapan Bekir Efendi'nin¹³ oğludur. S. Mehmet Efendi'nin özel hayatı hakkında

¹¹ Arifi (?-1788-89) Zülkadıroğullarındandır, şairdir. Maraş'ın Kozludere köyüne bağlı Alicikli obasına mensuptur. Süleyman Ahmet, Yusuf adlarında çocukları vardır. Şiirleri derlenmemiştir.(Çiftçi, age., 23-24).

¹² Hattat Mustafa (?-1760' dan sonra). Maraş'ın Elbistan ilçesindendir. Sultis ve nesih hat ile diğer bilimlerde kendisinden feyz alan Hoca Salih Efendi 'nin teşvikiyle onun üstadı bulunan Hamamî Muhammed Ağa'dan hat sanatıyla ilgili bilgiler alır. Kısa zamanda ünlenir. Ayrıca Elbistan müftülük görevinde de bulunur. Şiiri de ilgi duymaktadır. (Çiftçi, age, s. 133).

¹³ İslâm Alimleri Ansiklopedisi, İstanbul ty., c 17, s.203-204.

¹² "Saçaklı" konusunda bir çok rivayet vardır. Bunlardan en yaygın olanı şudur. Saçaklı Hoca, medresede ders verirken talebelerden biri ayağa kalkar. Hoca sebebini sorar. Talebe: Efendim, Hızır Aleyhisselâm geliyorda ondan. Hoca : Ben niçin göremiyorum? Talebe: Sorayım efendim, deyip tekrar geldiğinde sorar. Hızır Aleyhisselâm'ın : Hoca süsü ile çok uğraşıyor. Medreseye gelirken ayna önünde, cübbe sarık şöyle mi yakıştı, böyle mi yakıştı diye fazla meşkul oluyor. Bu gibi haller mânevî terakkiye mânîdir. Buyurduğunu hocaya bildirdiği günden itibaren ayna karşısına geçmeyi terk edip, süslenmekten uzak kalan hoca efendi'nin, sarığı eskikip sallanmaya başladığında "Saçaklı Hoca" ismi verilmiştir. Evliyalar Ansiklopedisi, 11/294.

¹³ Saçaklı-zâde nin aile büyükleri hakkında bilgiler son derece sınırlıdır. "Saçaklı-zâde Vakfı" adını alan bir vakıf, vakıfı tanıtım bültenlerinde; (Özet veriyorum) "*Güya cedd-i alâlarının aslı Trabzon taraflarından iki Rum papazdı. Sonrada Hz. Ömer' le tanıştıktan sonra Müslüman oldular ve islamiyeti burada yaydılar,*" yazmaktadır ki tamamen gerçek dışı bir bilgidir.hiç bir vesikaya dayanmamaktadır. Böyle bir iddiayı anlamak ta mümkün değildir. Bize göre olay şudur:

Saçaklı ailesinden, Ebubekir, Osman, Hasan Ebubekir, Mehmet adları geçmektedir. Bosna'da, Bulgaristan 'da, Azerbaycan 'da ve Trabzon'da Maraşlı adlı köyler mevcuttur. Öyle zannediyorum ki, bu bölge Osmanlı devletine katıldıktan sonra bir kısım Maraşlılar bu bölgeye gelmişlerdir. Rafet Yinaç-Mesut Elibüyük, Maraş Tahrir Defteri(1563) c. 1, Ankara 1988, s 14 'de Mahalle-i Mevlanâ Abdurrahim 'den bahsederken orada müderris Ebubekir Veled-i Abdulkadir adı görülür. Bir başka kaynakta da sıfatı "Saçaklı" geçtiğine göre bu şahıs Saçaklı Ebubekir Efendi' dir ki büyük dededir. Saçaklı sıfatı adı etrafındaki rivayetler bu şahsa ait olmalıdır.

Osman Efen diye gelince, Maraş ta ilim tahsil edilmiş ,bilim adamlarından icazet aldıktan sonra irşad ve eğitim faaliyetlerine başlamış. Sonra Karadeniz bölgesine "Bayburt tarihiyle her nasılsa oraya düşerek biraz tazyik olunmuş ise de rehber-i ilâhiye ile en muteber papazlarını ıskat ve ilzâma muvaffak olarak ahalinin ve papazların ekserisi kabul-i mübin eyledikleri mukayyettir.(Trabzonlu Şakir Şevket, Trabzon Tarihi,17. şaban 1294/1878, s. 98)" denilmektedir.

Şimdiki Çaykara ilçesinin eski adıyla Paçan, yeni adıyla Maraşlı köyünde medfun bulunan Osman Efendi 'nin mezar taşı Mustafa Cansız yazmıştır.

Of'a imânı, İslâmı gelirdi Ne kutsî kudrete malikti hâyet

Kemâl'i menba Maraşlı Osman Boyun eğmişti bir görmede ruhban

Dokuzyüz altmış idi hicri yıllar

Onu rahmetlere gark etti rahmam

denilmektedir ki ölüm tarihi H. 960/M. 1544 çıkar. Halbuki (Haşim Albayrak, "Of 'a İslâmiyeti yayan Maraşlılar" Tarihi Uzunluk, yıl :1993,sh. 18-20) adlı yazısında (1484-1541) tarihini vermektedir.(Maraş ili Yıllığı)'nda olan bu tarih 1541' dir. Ayrıca bk. "Çaykara Osman Hocanın Mezarı Onarıldı " Of Gazetesi , 29.01.1981, Metin Şirikçi, Maraş' ta,Ankara 2001, s.477.

Ancak Maraşlı Saçaklı-zade Osman Efendi Of 'a geldiği zaman tek değildi. Yanında bir kardeşi olmak üzere iki kişi daha vardır. Bunlardan biri kesin olarak kardeşi Hasan Efendi' dir. Ama diğerinin adı bilinmemektedir. Hasan Efendi'nin de bölgeye dinî eğitim verdiği bölge halkınca kabul görür. Mezarı Of 'ta Eskipazar Nahiyesi Camii'n dedir. Böylece adı bilinmeyen kişi ile Osman Efendi Maraşlı köyünde, Hasan Efendi ise ; Eskipazar'dadır.

bilgimiz yoktur. Görebildiğimiz otuzun üzerindeki eserlerde de hayatı hakkında bilgiler çok sınırlıdır. Ancak bir kayıta "Mahdûmu İbrahim Efendi 1149/1736' da vefat eyledi "denmektedir¹⁴. Böylece İbrahim adında bir oğlu olduğunu öğreniyoruz.

İrşat sahası içinde aldığı Antep 'den Kilis taraflarına giderken, yolda 1145/1732 senesinde¹⁵ öldüğüne kaynaklar birleşir. "Saçaklızâde dünyadan bekâya irtihal etti" mısrası ve "Taci'l-Mürşidin" ifadesiyle tarih düşürülmüştür.

Çilehânesi ve mezarı Gaziantep'te, Sacaklı Mahallesi'ndedir¹⁶. (Bk.. Foto:1)

B-Tahsili

İlk eğitimini memleketinde alır. "Tefsir-i Tıbyan" yazarı Mehmet Efendi' nin ve Darendeli Hazma Efendi'nin ders halkalarına özellikle katılmıştır. Suriye 'li, Abdulgani Nabkusi'den¹⁷ hadis, tefsir, tasavvuf gibi yüksek ilimlerden faydalanmıştır. Ayrıca Saçaklı-zâde, Kadiriye¹⁸ ve Nakşibendi'ye tarikatları üzerinde yetişmiştir. Bu ilimleri tamamladıktan sonra Maraş 'a dönmüştür¹⁹.

Bu kardeşlerin önemleri hakkında şu hüküm bölgede egemendir : "belki de irşat yolunda seychat ederken of 'a da uğramışlardır. Kendilerinden yüksek hasletler, insanî faziletler mevcut olduğu gibi, yüksek himmet ve nüfuzu nazara malik ve sahip bulunmaları sayesinde of halkını bir anda iman nuruyla nurlandırarak mübarek namlarını ebedî bir yadigar olarak Of'lulara bırakıp gitmişlerdir." (Haşim Albayrak, Of ve Çaykara Tarihi ,Ankara 1986, 15-16).

Bugün bu üç mezar kutsal mekân sayılmakta, psikolojik rahatsızlıkları olanlar, hasta olup deva arayanlar buraya gelirler. Kazaya uğramamak için buradan geçen taşıtlar mutlaka radyo ve teyplerini kapatırlar. (KSÜ. İl F. Öğr. Gör. Mehmet Günaydın', dan 22 ocak 2004 te yapılam sohbette, Maraşlı Hasan Efendi, İstanbul 1977) Of kültür yardımlaşma demeği yayınları.

Fakat bütün bu bilgilere rağmen Saçaklı-zâde Osman Efendi ile S. Mehmet Efendi'nin babası Ebubekir Efendi arasında zaman bakımından yüz yılı aşkın bir boşluk vardır. Şurası gerçektir ki aile Maraş'ta hatırı sayılır alim bir aile'dir. Aile fertlerinin kimi müderris kimi ise imamette bulunmuştur.

Ne yazık ki Saçaklı-zâde Mehmed'in babası hakkında şu bilgiler tekrarlanmaktadır: " Maraş'ta bulunan cevami şerifeden birinin hizmet-i imamiyatında muhtereme-i ev katından olan fazıl sahib-i iştihar Mar'aşî Ebubekir Efendi hazretleri..." (Fındıklı İsmet Efendi, Şakayık-ı Numaniye ve Zeyilleri, Hz.A. Özcan, İstanbul C.5, s.50-52.

¹⁴ Mehmet Süreyya, Sicili Osmanî yahul Tezkire-i Meşâhîr-i Osmaniyeye IV. cilt, İstanbul 1997, s.276.

¹⁵ Ancak M. Süreyya H.1155/1742 tarihini verir.(age.,s.276).

¹⁶ Mezarı konusunda M. Süreyya, "Üsküdar", kimileri de Maraş'ta Şeyh Adil Mezarlığı'nı gösterirler ki, doğrusu Gaziantep'tedir. Ayrıca bkz. Besim Atalay, Maraş Tarihi ve Coğrafyası İstanbul 1339, s.129.

Mezarının üstü örtülerek türbe haline getirilmiştir. 18.2.2004 tarihinde Gazi Antep'e yaptığım araştırma gezisinde; türbesini ve çilehânesini gezdim ve görüntüledim, fotoğraflarını çektim. Mahalleye de "Saçaklı Mahallesi" ve caddeye de "Saçaklı Caddesi" adı verilmiştir. Bu araştırma gezimde bana yol gösteren Saçaklı Mahallesi muhtarına ve Binbaşı Sırrı Saraçoğlu'na çok teşekkür ediyorum.

¹⁷ Mehmet Efendi (1640-1731). Esas adı Abdulgani b. Ahmet b. İbrahim en-Nablûsî ad-Dimeşkî' dirmezari Şam'dadır. Çok eser veren bir âlimdir."Abdulgani Nablûsî, Türk Ansiklopedisi, c.3, İstanbul 1989, s.53 İslam Ansiklopedisi, c.1, İstanbul 1993, s.66-67".

¹⁸ Saçaklı-zâdenin Kadiri icazet-nâmesi için bk, Necmettin Gevri, "Saçaklı-zâde Muhammed ibn Ebubekir el-Mar'aşî ve Bir Kadiri İcazet-nâmesi" Madalyalı Tek Şehir, Kahramanmaraş, Yıl:13,12.2.2001, s.58-62. Ancak genel ölüm tarihi 1732' dir. İcazet-nâmesinin veriliş tarihi ise 1256/1809' dur. Bu tezadı N. Gavri şöyle açıklıyor: "Ölüm tarihlerinin tespitini yapanlar yanlışmışlardır yada bu tarihler başka başka Saçaklı-zâde'lere aittir." Bu da üzerinde düşünülmesi ve araştırılması gereken bir konudur.

¹⁹ Şakâyık-ı Numaniye, 5.c s. 50' de şöyle belirtir. "Meşâhîr-i müellifinden tefsiri Mehmet Efendi Hazretlerinin telâmezisinden olup,fezâil-i Müslimlerini pir edinmiş mecâlis-i ulema ve udebâ bulunan Darendeli Hazma Efendi Hazretlerinin harka-i tedrisi, hakayık-ı şiarilerinden iktisâb-ı ulûm zamanındaservlevha-i ulemâ-i kâmilin ve meşâyıh-ı vâsılın olan şeyh Abdulgâfî Nablûsî hazretlerinden turuku kadriyye ve Nakşibendiyye'de erkânı kalbi agahileri pür-nur olmuştu." Yine Mehmet Bilmen,"Saçaklızade Muhammed Mar'aşî" adlı yayınlanmamış yazısı . M. Tahir, Osmanlı Müellifleri ,c.1, İstanbul 1975, s.434-435, Meydan Larus ,c.17 s.171.

C-Görevleri

Hem bir tasavvuf temsilcisi, hem de birikimi yüksek bir âlim olarak Şam'dan Maraş'a dönen Saçaklı-zâde, zamanını ilim öğretmek ve eser yazmakla geçirir.

Saçaklı-zâde Maraş merkezlidir ama Gaziantep'te uzun müddet görev yaptığı Çile-hanesiyle bellidir. O halde civar il ve ilçelerinde de hizmet vermiş olmalıdır. Kaldı ki bir çok eseri Arabistan, Suriye ve Mısır medreselerinde ders kitabı olarak okutulmuştur. Suriye'de ki adı Saçak Gıl-zade'dir.

Ayrıca bu donanıma sahip birinin mutlaka bir medrese de görev alması da muhtemeldir. Fakat eldeki sınırlı bilgiler ne böyle bir görev aldığını ne de şayet varsa böyle bir medresenin adını vermemektedir. Ancak XVIII. Yüzyılda Güneydoğu Anadolu medreselerinde çok etkili olduğu belirtilmiştir.

D-Önemi

Kaynaklarda Hanefi mezhebine bağlı ve edebiyat, felsefe, fıkıh, hadis, mantık, tefsir âlimi olarak anılan Saçaklı-zâde döneminin üretken bir bilginidir.

Yazdığı değişik nüshaları ile 215 eseri olan bu alimimiz değişik sosyal olaylara ve devrin ilim anlayışına göre İstanbul dışında, bir küçük şehirde cevap arayan, düşünen ve yazan bir ilim adamıdır. Devletin en zor günlerinde çözüm üretme yanında, devrin modasına uyarak; medreselerin en önemli sorunlarından birisi Arapça'daki Dad harfinin Za mahrecinden mi yoksa Da mahrecinden mi telaffuz edileceği konusunda eser vermiştir. Yani bir yandan hem Vahdet-i Vücutcu, bir taraftan da gelenekçi olmakla beraber;devrine göre hayli orijinal konuları da ele almıştır.

Mesela Tertîbü'l-Ulûm adlı eseri ile ilimleri sınıflandırmakta;yararlı ve zararlı olarak ayırdıktan sonra dinî ve dinî olmayan ilimler olmak üzere ikiye taksim etmektedir. Ayrıca bu bilimleri dinî açıdan da değerlendirir.Daha bazı ayrıntılar verir. B. Karlığa bu eseri şöyle değerlenmektedir: "Felsefe ve kelâmın içinde yer aldığı tasavvuf sentezinin temsilcilerinden biridir²⁰". Bu eser değişik tarihlerde birçok kereler basılmış ve Ali Süavi de Türkçeye çevirmiştir

İlim olarak münazara, ortaya konulan delilleri incelemek, ele alınan konuyla ilgilerini göstererek cevap verme usulüdür. Saçaklı-zade'nin de bu konuda bir hayli kalem oynattığı görülmektedir. Münazara ilmi, münazara terbiyesi konusundaki eserleri ve bu eserleri üzerindeki şerhi, "Velediye"adlı eseri üzerine de bu konuda ayrı bir eseri vardır.

Sigara, müzik, raks, köpeklerin zararları gibi konuları da ele alan, anne ve babaların sorumlulukları üzerinde de duran Saçaklı-zade'nin eğitim ve sosyal yönü önem taşımaktadır.

Kemalat ve fazilet sahibi olan Saçaklı-zâde'nin verdiği fetvâların yanında, rivayet edilen kerametleri ile de halk tarafından bir veli olarak tanınmaktadır. Bunda, bir âlim olduğu kadar, tasavvuf ehli olmasının da rolü büyüktür.

İnanıyoruz ki eserleri Türkçe'ye kazandırıldığı takdirde değeri daha somut delillere dayandırılacaktır.

E-Eserleri

Gerek Süleymaniye Kütüphanesi'nde gerekse Ali Rıza Kalabulut' un yayınlanmamış bibliyografik eserinde²¹ Saçaklızâde 'nin yetmiş yedi eseri gözükmetedir.

Ancak Saçaklızâde çok yazan bir ilim adamı. Bir eseri yeniden ele alıp şerh yapmakta daha sonra yine aynı esere hâşiye yazmaktadır. Yetmiş dört eserin listesi ile biz bu eserleri diğer

²⁰ Muhammed ibn İsmail, Tertîbü'l-Ulûm Önsözün'den faydalanarak yazılmış bu yargı için bk. Karlığa, agm, s.302.

²¹ A.R. Karabulut, Mu'cemü't-Tevâsü'l İslâmî fî Mektutât-ı Âlim . Kayseri, s.2777-2773. Bu büyük eser Arapça hazırlanmış ve basılmamıştır. Biz de Saçaklızâde 'nin eserlerini künyelerken bu eserden çok faydalandık.

nüshalarını da topluca verdik ki ortaya iki yüz on altı eser çıktı. Mesela: "Cehdi'l-Mukill"adlı eserinden on iki nüsha, "Risâle fi Hakkı Valideyyi 'n-Nebi "adlı eserin dört nüshası,"Risâle fi Hakkı Valideyyi'n-Nebi "atlı esrin dört nüshası, "Risâletü'n Duhan"adlı eserin ise iki nüshasına rastlanmıştır.

Eserlerden sadece ikisi müellif hattıdır. "Risâleti'l-Gaybiyye"ile "Risâle-i Teşehhüt"tür. Bir tanesinin dili de Farsça dır: "Risâle fi İbahatı Katl"dir.

Biz bu iki yüz on beş eserin otuz'a yakını Kayseri Raşit Efendi Yazma Eserler Kütüphanesi'nde inceleme imkânı bulduk. Saçaklızâde 'nin bu eserleri bir araya toplanıp, tek tek elden geçmedikten nüshalar arasındaki farklar belirtilmedikten sonra, kitapların tam katalogunu çıkarmak mümkün değildir. Böyle bir işe girişseydik buna şu anda imkanımız yoktur. Böyle bir imkanımız olsaydı o zaman da tebliğin sınırlarını zorlayacaktır.

Yazma eserlere ve nüshaların yazıldığı yere bakıldığında tespit edilebilenlerden şöyle bir tablo çıkmaktadır. Amasya (4), Antalya(3), Ceyhan(1), Çorum(1), Edirne(2), İstanbul(51), İskilip(1), Gaziantep(1), İzmit(1), Konya(7), Kastamonu(1), Kayseri(2), Manastır(1), Maraş(2), Dağardı(1), Karaman(1), Reha(1), Rusçuk(1), Trabzon(1), Uşak(1), Üsküp(1)tür.

Türk İslâm edebiyatına da bir çok tasavvufi eser armağan eden Saçaklı-zâde Şiirle de meşgul olmuştur. Ancak şiirin Onun için bir araç olduğu gerçektir. Devrinin önemli felsefecilerinden olan bu alimimizi eserleri devrinin ileri bir neşriyat sahasını oluşturur.

Bu eserleri şöyle sıralanabilir.

a. Edebiyat

1. Radül-Celâl. Muhammed el-Kefevî ve Abdüsselâm et-Tırnovî hatlarıyla kopyaları vardır.
2. Risâle fi Adâbi'd Ders ve'd Târiz
3. Risâle fi İmânı Validey Resûli'llâh. Bu eser İstanbul, Mahmut Bey Matbaası, 1306'da üç defa basılmıştır.
4. Risâle fi ma Yuhtetehu Bihi'd-Ders ve Yuhtetemü
5. Risâle fi'l-Tan fil-Felsefe ve Kütübü'l-Hikma
6. Risâletü Reddi'l-Celâl
7. Risâletü's-Sualât
8. Şerhü'l-İsagoci. Edirne de Hafız Osman b Mustafa'nın bir kopyası vardır.
9. Şikâyetü'l-Hacer. Manzûm sekiz beyitlik bir kasidedir.
10. Takrirü'l-Kavânîn Nao Fihrisih
11. Tevfiku'l-İlâh fi Şerhi fenni'n Mine'l-Eşbâh

b. Kelâm

12. El-Gaybiyye
13. Hâşiye alâ Risâleti'l Gaybiyye. Bu eser müellif hattıdır.
14. Minhûmât alâ Takriri'l-Kavânîn. Bu eser İstanbul Matbaa-i Amire, 1289/1873'de bastırılmıştır.
15. Neşrüt-Tavâli. Beyzâvi'nin "Tavâliul-Envâr"adlı eserinin muhtasarıdır.
16. Nesrüt-Tavâli fi'l-Kelâm. Müstensih Muhammed b. Ali b. Ahmet'tir(H. 1132/M. 1716). Bazı nüshalarda adı "Nesrüt-Tavali"olarak geçmektedir. Bu adı kullanan Abdurrahman Seyit Muhammed b. Seyit, Rehâ, Hafız Osman el-Uşşaki müstensihlerdir.
17. Risâle fi'l-Akâid
18. Risâle fi İsbât-ı Azâbi'l-Kabr. Kabir azâbı hakkındadır. H.1180 tarihli bir nüsha var.

19. Risâle fi'l-Kelâm. Ömer b. Abdullah el-Antebî'nin H.21. C.Ulâ. 1200/M.1784 hattıyla bir yazması var.
20. Risâle fi Beyânı Tadâdi Vakfi'l-Mucibi li'l-Küfri fi'l Küfr.
21. Risâle fi'd-Deavâtî'l-Me'süre. H. 1136/1720 nüsha var.
22. Risâle fi'l Felsefe
23. Risâle fi Hakk Müslim Kalâ Ya Rabbi in Sadara min Küfrün
24. Du'a li-Talebi'l-İlm ve'r-Rızk ve Kazai'd-Deyn. H.1193/1727 tarihli bir nüsha var.
25. Risâle fi Hakk Tecdidi'l-İmân
26. Risâle fi'l-İmân. H.1193/1727 tarihli bir nüsha var.
27. Risâle fi Hakk'l-İmân ve'l Küfr. Ali b. Muhammed el-Kum'un bir yazması var.
28. Risâle fi'l-İrâdetil-Cüz'iyye
29. Risâle fi İsbât Azâbü'l-Kabr. Yusuf el-Kilisi'nin bir yazması var.
30. Risâle alâ ma Katabahu's-Sadettin Alâ Kavlih Tealâ
31. Risâle fi Kavlihi Tealâ fi'l-Enfâl
32. Risâle fi Kelimetü't-Tevhid
33. Risâle fi'n-Niye. H.1142/1726 tarihli nüsha var.
34. Risâle-i Sıfat-ı Hûda
35. Risâle-i fi Tahkiki'l-İmân
36. Risâle fi Takul fi Müslim Yakul fi Tecdid İmânihi Ya Râb. H.1176/1760 tarihli nüsha var.
37. Risâle li-Tecdidi'l-İmân. İzmit'te 1745 tarihli bir yazma var. Ayrıca Cermihli Ömer Hüseyin Oğlu Ahmet Efendi, Ahmed b. Hüseyin, Muhammed b. Hasan'ın hatlarıyla yazmaları vardır.
38. Risâletü's-Şekk fi'l İmân. H.1143/ 1727 tarihli bir yazma var.
39. Risâletü't-Tekbir.
40. Risâletü't-Tenzihât
41. Risâletü't-Ubûdiye.
42. Risâle fi Usûliddin.
43. Risâle fi Yakûl-Ya Rabb in Sadar minni Küfr fa.
44. Risâlet fi Beyânü'l-İmâni'l-Hakiki ve'l-Küfi'l-Hakiki.
45. Risâle fi İmânı Validey Resûli'l-lâh.
46. Risâle fi'z-Zülmi ve'l. Adl.
47. Risâletü'l Adl vez-Zülm.
48. Risâletü'l-Cevap.
49. Risâletü'l-Cevâb an İtiraz Ahmet el-Alâmi. Nefes-zâde Mehmet Sadeddin'in hattıyla bir yazma var.
50. Risâletü'l-Gayb. Yusuf el-Mar'asi'nin hattıyla bir yazma var.
51. Risâletü'l-İmkân.
58. Risâle Fi'n-Niyeti
59. Risâletü's-Simar fi İlmi'l-Akaid. Mehmed b. Yusuf'un hattıyla bir yazması var.
60. Risâletü's-Sebbi'r Resûl
61. Risâletü's-Şekk fi'l-İmân. H.1143 / 1727 tarihli bir yazma vardır.

62. Risâletü't-Tekbir. 1734 tarihli bir yazma vardır.
63. Risâletü't-Tenzihât. H . 1132 / 1716 tarihli bir yazma vardır
64. Risâletü'l-Ubûdiye
65. Risâletü'z-Zünüb alâ Darbeyni Sagayir ve Kabâyir
66. Sübhâtü'l-Kader fi Medh Malikü'l-Kadr
67. Şerhu Risâleti'l-Harputî fi Hakikâtil İmâm ve'l Küfr
68. Şerhu'l-Risâletü'l-Bahâiye
69. Takrirü'l-Kavânin. H . 1115 / 1709 tarihli müellif hattıyla bir yazma.
70. Takrirü'l-Kavânin (fil-âdab). Bu eser İstanbul, Şeyhzâde Mehmet Esad Mat., 1259 / 1843 ile Darut-Tıbbatü'l-Amiri Mat., 1279 / 1863 tarihlerinde iki defa basılmıştır.
71. Takrirü'l-Kavânin Mine'l Adâb
72. Takrirü'l-Kavânini'l-Mütedavile fi İlmi-Münâzara.Müellif hatıdır.
73. Takrirü'l-Takrir (Hâşiye alâ Takriri'l-Kavânin). İstanbul'da Şeyh Mehmed Esat Matbaası'nda basılmıştır.
74. Tâlîka alâ Ciheti'l-Vahde
75. Tâlîka alâ Ta'rifi'l-İmkânî'l-âm fi't Tarifât li'l Cürcani
76. Tarîküs-Sevâb fi'l Mübâhasa
77. Tecdid-i İmân
78. Verâkatü's-Şikâyet.Yusuf el-Mar'aşî hattıyla yazılmıştır.

c. Mantık-Münazara

79. Andelibü'l-Menâzır ve Şerhehu
80. El-Medihu bi-Ebyâtı Muhasene Fihi Araisi Abkari Müzeye
81. El-Mev'izatü'l-Manzüme. Bazı yazmalarda adı "Risâlr-i Manzûme"şeklindedir. İncelediğimiz ve bir nüshası da arşivimizde bulunan yazma "Kayseri Raşid Efendi Yazma Eserleri Kütüphanesi"ndedir. H . 1143 / 1727 tarihinde Yusuf el-Mar'aşî tarafından kopya edilmiştir.
- 82- Mecmuâda:
 - İstigasetü'l-Cisr (12 beyit), 2-hitebü'l-Haşerât (6 beyit), 3-Mev'izeti'l-Meyyit (Nesir), 4-Şikâyetü'l-Hacer (8 beyit), 5-Hikâyetü'l-Kal'a (7 beyit), 6-Subhatu'l Kadr fi Medhil-meliki'l Kadr (7 beyit), 7-Mev'izatü'n-Nâhl (20 beyit), 8-Mersiyyetü'l Cebel (20 beyit), 9-Mersiyyetü'l-Ebhâl adlarında şiirler var.
83. Mektup. "Yusuf el-Mar'aşî kopyalamıştır. Yazarın dostu İbrahim el-Bireviye gönderdiği;dünyayı anlatan mektuplar.
84. Nehrû'n-Necât
85. Risâle fi Adâbil-Bahşi ve'l-Münâzara
86. Risâle fi'l-Münâzara
87. Risâle fi Fenni'l-Münâzara. Muhammed b. Delbagi, Ömer b. Florinevi, Ömer b. Osman ve Şeyh Mehmet vb. bu eseri kopya etmişlerdir. Tarihlemeye H. 1145 / 1729 ve H. 1182 / 1766'ya rastlanmaktadır.
88. Risâle-i Necâtiye. M. 1700 tarihli Mehmet b. Yusuf 'un bir kopyalaması vardır.
89. Er-Risâletü'l-Velediyye fi Fenni'l Münâzara maa Hâşiyeti
90. Risâletü'l-Veladiye fi'l-Adâb ve'l-Münâzara
91. Şerh Zübdetü'l-Münâzara

92. Takrirü'l-Kavânini'l-Mantıkiye. H. 1142 / 1726 tarihli müellif hattıyla bir nüsha var. Ebu Bekir b. Mustafa, Abdülvehhab el-Eğini, el-Hac Hasan b. Süleyman, Halil b. Ali, Osman b. Muhammed, Abdullah Mustafa bu eserin müstehsinleridir. Ayrıca İstanbul, matbaa-i amire, 1289/1973 'de basılmıştır.

93. Takrir Kavânini'l-Münâzara. H. 1289 / 1873 Ahmet b. İsa'nın bir kopyası vardır.

94. Takrirü'l-Kavânini'l-Mütedâ vile fi ilmi'l-Münâzara. Münâzara konusunda yaygın kurallar ortaya konur. Müellif hattı yanında, Abdurrahman b. Bekir, Osman b. Muhammed, Çorumi, Muhammed el-Gevheri gibi birçok müstensih bu eseri kopya etmiştir. Ayrıca eser, İstanbul, matbaa-i Amire, 1289 / 1873'de basılmıştır.

95. Tehzib fi İlmi'l-mantık.

96. Velediye fi'l-Adâbi'l-Münâzara. Bu eseri Kara Halil b. Hasan b. M. El-Konevi "Şerhu Risâletü'l-Velediyye"adıyla serh etmiştir.

97. Zübdetü'l-Münâzara ve's Şerhu

98. Tertibü'l-Ulüm. Saçaklı-zâde'nin bu eseri, sahasında büyük yankılar bulmuştur. En eski yazma H. 1171 / 1755 tarihlidir. Ayrıca Mürtaza b. Abdullah hattıyla da kopya edilmiştir.

d. Tasavvuf

99. Câmiü'l-Künüz

100. Haşiye Alâ şerhi el-Mevlâ Hayâli ve'l-Kul Ahmed İsmail ve Abdurrahman al-Ayıntab (1145 / 1729)'in hatlarıyla kopyaları vardır.

101. Hâşiye alâ Risâletü't-Tenzihât

102. Hâşiye alâ Kisâleti'l-Velediyye

103. Hâşiye alâ Şerhi Risâleti'l-Adâbi'l Bahs li-Taşköprüzâde İsmail b. Hikmet (1718) ve Mahmüt b. İbrahim'in kopyaları vardır.

104. Hâşiye alâ Şerhi Dibâceti Tarikat-ı Muhammediye

105. Nasihâtü'l-Ulemâ

106. Risâle el-Azûdiye Fi'l-Adâb

107. Risâle-i Âdiliye

108. Risâle Fi Beyân Kemalü'l-Ulema

109. Risâle Fi'd-Dua

110. Risâle Fi Hükmi't-Tefenni

111. Risâle Fi'l-İttılai Alâ Ba'zi'l-Desaisil-Vaklâtı Fî Tefenni

112. Risâle Fi Şehri kaul El-Birgivi

113. Risâletü'l fi Lediyü'l-Vâride. Bekir b. Hasan el-Marâşi'nin hattıyla bir kopyası vardır.

114. Risâle fi's-Sal'a ve'l-Ferâh

115. Risâle fi'r-Raks

116. Risâletü's-Sürûn ve'l-Ferâh Çavuşzâde Ali b. Hüseyin, Yusuf Ziyaüddin'in hattıyla iki kopyası var.

117. Risâle Tafdilu ma-Kıyle Emrû't-Tafdili

118. Risâletü'l-Ahlâk

119. Risâletü's-Sürûr ve'l Ferâh fi Hakk Valid Resûl. Bu eser "Sürûr ve Ferâh Risâlesi tercümesi, çev. Ebubekir Dilâveroğlu, ileri Matbaası, Ceyhan 1995"adıyla bastırılmıştır.

120. Risâletü'l-Tegânni

121. Şerhü'l-Evrâd ve'l-Ezkâr

122. Şerh u Hadîsi: "Kefâ bi'l-Mevti Va'izen. Müellifin dostu Ahmet Sûfî 'ye "Ders ve öğüt bakımından sana ölüm yeter" hadisini konu alan bir mektubu.

123. Takrîru'l-Kavânin (fi'l-adâb). Bu eser İstanbul'da "Darü't-Tıbaati'l-Âmire, 1289/1873 ile Şeyhzâde Mehmet Esat, 1289" matbaalarında iki defa basılmıştır

124. Talikât alâ Hasiyeti'l-Hayali ve'l Kul Ahmet